

Gáts Tibor Lipótfán, parasztházuk udvarán 1994 körül. Pályi János gyűjteménye

G. Solymos Neszta bábtervei a *Görög Ilona* című darabhoz

Gáts Tibor: Ördögfej a Vitéz Lászlóhoz

Szántó Viktória

A KAPOSVÁRI SOMOGYI TÜCSÖK ÁLLAMI BÁBSZÍNHÁZ (1955–1958)

„Kevesek előtt ismert, hogy a második világháború után komoly bábos élet alakult ki a városban, létrejött egy rövid életű állandó állami bábszínház is az ötvenes években, majd virágzott az amatőr bábmozgalom.”¹ – olvasható a kaposvári Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Városi Múzeum 2010-ben megnyílt *Egyszer volt bábszínház – bábok, bábjátékosok Kaposvár kultúrtörténetéből* című kiállításának meghívóján. És valóban: a Kaposvári Somogyi Tücsök Állami Bábszínház rövid működéséről nem tesznek említést a korábban gyakran idézett szakirodalmak, a színházat alapító Gáts Tibor² munkássága a mai napig feldolgozatlan. Pályi János bábművész, a kaposvári Báb-Szín-Tér alapító igazgatója volt a kiállítás kurátora, ő a szerzője annak a 2010-ben megjelent rövid tanulmánynak, amely ismerteti a somogyi bábművészek, amatőr bábosok munkásságát.³

„1950-ben a moszkvai Központi Állami Bábszínház budapesti vendégjátéka, Obracsov művészetének megismerése kiemelkedő jelentőségű volt. Az előadáson, mint a megye szakreferense vettem részt. Obracsov felhívta a figyelmünket népmeséink, saját értékeink, hagyományaink megbecsülésére. Rámutatott arra, hogy a bábszínpad nem kicsinyített mása, vagy helyettesítője az élő színpadnak, hanem olyan művészet otthona, amely semmi más eszközzel ki nem fejezhető művészi mondanivalót visz a néző elé.”⁴ – írja le Gáts Tibor élményeit. Ez a szinte véletlenszerű találkozás egy életre elkötelezte a bábjáték mellett: megalapította a maga által szerkesztett vicclap címét kölcsönvéve, a Somogyi Tücsök Bábszínházat.

Mivel a Somogy Megyei Levéltárban hivatalosan elveszetteknek nyilvánították a bábszínház működési

- 1 *Egyszer volt bábszínház – bábok, bábjátékosok Kaposvár kultúrtörténetéből*. Részlet a meghívóból. A Somogy Megyei Múzeumok Igazgatóságának Kiadványa. 2010. A Somogyi Tücsök munkásságát bemutató fejezetben felhasználta fényképek és dokumentumok nagyrészt Pályi János gyűjteményének darabjai, másrészt Gáts Tibor saját írásai, amelyeket Nagy Klára, Gáts Tibor özvegye bocsájtott rendelkezésemre, illetve Solymos Neszta hagyatékának bábjai, amelyeket Németh Réka, a bábtervező unokája őriz kaposvári otthonában. (Kaposvár életében a jelenidő mérföldkőnek ígérkezik, hiszen 2020-ban állandó bábszínházépületet kapott az a maroknyi társulat, amelyet Pályi János igazgat. Pályi azt vallja, hogy a közel tíz éves munka eredménye elképzelhetetlen lenne anélkül, hogy megismerje a város bábkultúrtörténeti múltját és hagyományait, ezért tudatosan és nagy körültekintéssel nyomozta ki saját munkásságát megelőző bábos vonatkozásait a somogyi megyeszékhelynek.)
- 2 Gáts Tibor 1914. október 13-án született Mozsgón. Apja patika-tulajdonos volt, a család jó anyagi körülményekkel rendelkezett, összesen négy gyermekük született. Tibort már tizenegy évesen katonai iskolába küldték, Sopronban, majd Kőszegen tanult kadétiskolában. Tanulmányai során erős nyelvi képzésben részesült, jól beszélt németül, franciául, és már gyerekkorában kitűnően vívott. A párbajtőr egész életében végigkísérte, civil bábosként kaposvári éveit is aktívan sportolt, vívóiskolában oktatott, olimpiai kerettségig jutott. 1937-ben végzett a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémián, ahol hadnaggyá avatták. Diákévei alatt mély barátságot kötött padtársával, Szóts István későbbi filmrendezővel, akivel közösen jártak a Képzőművészeti Főiskola esti festőiskolájába, Aba Novák Vilmos és Irányi Grünwald Béla óráira az Eperkestbe. Részt vett a háborúban, Nagybjomnál állomásozott. A háború után azonban volt katonatisztként nem maradhatott Budapesten, tudatosan menekült vidékre. Eleinte Kaposváron próbált szerencsét, később családjával együtt Balatonberénybe költözött, ahol a Szabad Művelődési Felügyelőséghez szerződött sofőrnek. Vándorozó-gépész lett, majd kineveztek megyei bábfelelősnek amatőr festő múltjára való tekintettel. Gáts Tibor életrajzát özvegyével, Nagy Klárával folytatott beszélgetések segítségével és Somogyvári Judit interjúja alapján foglaltam össze. Somogyvári Judit: *Gáts Tibor életút-interjú*. Iskolai dolgozat, 2002. Nagy Klára tulajdonában.
- 3 Pályi János: *Egyszer volt bábszínház*. Bábok és bábjátékosok Kaposvár kultúrtörténetéből. *Art Limes Báb-Tár XI*, 2010/2. 168–171.
- 4 Gáts Tibor: *Bábművészet Somogyban*. *Somogyi Írás*, 1963. 4. évfolyam, március. 60.

dokumentumait tartalmazó dossziékat, így a továbbiakban a *Somogyi Néplap* archivált cikkei segítségével, hogy feltérképezzük a színház útját – még akkor is, ha néha ellentmondásba keverednek egymással a hasábkon megjelenő információk, a hagyatékban található félhivatalos és hivatalos iratok pedig gyakran további kérdéseket vetnek fel. A bábegyüttes első említése a korabeli sajtóban 1955. február 9-én történt *Az ország első szatirikus bábszínháza* címmel.⁵ A rövid hírből megtudhatjuk, hogy „hamarosan megkezdí működését a balatonberényi Somogyi Tücsök bábszínház [...]”⁶, amely gazdag felszereltséggel bír, hiszen 12.000 forint⁷ értékű lemezjátszó és hangosító berendezés van birtokában, továbbá közel ötméteres színpad, kétméteres esztrádszínpad és huszonnégy mechanikus bábu tartozik a színházhoz. Mivel ekkor még a mai fogalmak szerint magánvállalkozásként működött az együttes, figyelemre méltó, hogy ekkora vagyont tudtak felhalmozni, illetve fölmerülhet, hogy ilyen gazdag technikai felszereltségű színház komolyabb múltú működést feltételez, nehéz elképzelni, hogy valóban csak most kezdi működését ez a színház. A cikk szerint azonban az együttes hamarosan megyei tünéra indul – minden bizonnyal a tájolás megkezdésére vonatkozik a működés kezdete. Feltűnő a szatirikus bábszínház kifejezés a címben, egyrészt fontos, hogy az együttesre használt jelző nem működési formát nevez meg

(állami, amatőr stb.), másrészt arra enged következtetni, hogy az alkotók alapvetően a felnőtt nézőket definiálják célközönségüknek. Ezt a feltételezést igazolja Kós Lajos⁸ beszámolója alig pár héttel később.⁹ A Népművészeti Intézet drámai osztályának instruktora részletesen leírja, hogy a balatonberényi kultúrotthonban 140 fő előtt játszotta a színház szatirikus felnőtt műsorát, amit már eddig is rendszeresen láthatott a nagyközönség a megye különböző helyszínén. Kós szerint egyedülálló, ahogyan a somogyi csapat megnyerte magának a felnőtt nézők érdeklődését, szerinte más vidéki amatőr együttes nem tudott kitörni abból az előfíteleből, miszerint a bábjáték csak gyerekek számára tud értéket közvetíteni. Felmerül a kérdés azonban, hogy ha valóban ilyen jelentős sikert könyvelhetnek el a Somogyi Tücsök bábosai, akkor Kós a szintén 1955-ben megjelent *A magyar bábmozgalom tíz éve*¹⁰ című tanulmányában miért nem írt külön a kaposvári együttesről. A szatirikus műsor első jelenete Kemény Henrik *Az elátkozott malom* című vásári játéka volt, majd a harsány hangulatot József Attila *Altatója* csendesítette el Gátsné Solymos Neszta¹¹ előadásában. A színpad előtt, egy gyerekbábuval a kezében „nagy gonddal, finom érzékkel”¹² játszott. „A végén egyszerre, spontán módon tört fel a taps, mindenki egyöntetű tetszése.”¹³ E jelenetben kétségtelenül felismerhető magának a nagy mesternek, Obráczovnak és

5 Az ország első szatirikus bábszínháza. *Somogyi Néplap*, 1955. február 9. 1.

6 uo.

7 Ez ma jelenérték-számítással kicsivel több, mint másfél millió forintot jelentene. <https://www.artortenet.hu/index.php/paritasok/item/191-penzertek-index-1754-ig> Utolsó letöltés: 2019. 04. 30.

8 Kós Lajos (1924–2008) a Képzőművészeti Főiskola elvégzése után a Népművészeti (később Népművelési) Intézet munkatársaként dolgozott. Már főiskolai éveitől amatőr bábosként előadásokat tervezett, rendezett. A hatvanas években a pécsi Bóbita Bábszínház megalapítója. Székely (szerk.): *Magyar Színházművészeti Lexikon*. 409.

9 Kós Lajos: Nagy sikert aratott a balatonberényi „Somogyi Tücsök” bábszínház felnőtt-műsora. *Somogyi Néplap*, 1955. február 25. 4.

10 Kós Lajos: A magyar bábmozgalom tíz éve. in: Szilágyi Dezső (szerk.): *A bábjáték Magyarországon*. Budapest, „Művelt Nép” Tudományos és Ismeretterjesztő Kiadó, 1955. 140–161.

11 Gátsné Solymos Neszta (1918–2002) óvónő, bábszínházi tervező. Gáts Tibortól való válását követően bábos gyerekcsoporthoz patronálásával foglalkozott. *Bábu, bábjáték, személyiségformálás* címmel írt könyvet. Pályi i.m. 169–170.

12 Kós: *Nagy sikert aratott a balatonberényi „Somogyi Tücsök” bábszínház felnőtt-műsora*.

13 uo.

népszerű Tyápa babájának hatása.¹⁴ A Balatonberényben használt csecsemőbáb megtalálható Solyomos Neszta hagyatékában – kísértetiesen hasonlít Tyápára, szinte ikertestvére. Ugyanolyan fehér hálólínget viselnek, az ingujjából előbukkan a két babakéz. Mindkettőnek kör alakú szája van, de a magyar figura nem tud cumizni, mint orosz testvére, csak az ujját szopni. A berényi babának már kikopott a haja, de a ragasztó vonala még látszik. A magyar bábu naturális, arányai kis túlzással közel életszerűek, kevésbé figyelhető meg rajta az a vizuális sűrítés, mint Obrazcov figuráján, ahol a bábu kialakítása groteszkebb. A balatonberényi előadás lírai altatójelenetét egy jampitánc követte, majd Dezső János kaposvári újságíró *Nem tilos a szerelem* című bábdrabja került műsorra. Végül Gáts Tibor mimikus öklbábujával egy részeg alakított. Obrazcov részeg ember játékából inspirálódott a jelenet, amelyet az 1950-es magyarországi turnén Gáts Tibor is látott, illetve a már korábban idézett filmhíradó is bemutatott egy rövid részletet a magánszámból, így szélesebb körben vált ismertté a jelenet.¹⁵ Azonban Gáts helyi aktualitásokkal fűszerezte a műsorszámot, így a játszós és a nézők viszonya közvetlenné vált, olyannyira, hogy az utolsó számból ismétlést követelt a közönség.

A somogyi bábszínházról 1955. április 2-án olvashattunk legközelebb.¹⁶ Megtudjuk, hogy a színház

április 3–4–5-én Kaposváron fog vendégszerepelni, ahol külön műsort kínál a gyerekeknek, a felnőtt nézőknek pedig a *Nem tilos a szerelem* című etűdöt játssza. Április 6-án a turné befejezéséről kapunk híradást, és arról, hogy a város gyermekeinek és felnőtteinek közös óhaja, hogy a színház állandó jelleggel telepedjen le Kaposvárot.¹⁷ Ezt alig egy héttel később Szántó István is megfogalmazta *Maradjon itt nálunk, kaposvári gyerekeknél a „Somogyi Tücsök”*¹⁸ című újságcikkében. Hosszasan ismerteti *Az elétkozott malom* jelenetének történetét, és leírja a gyerekek élénk reakcióit. Innen tudhatjuk, hogy gyerekműsorként a felnőtt előadásban is szereplő vásári komédiát játszották, és az is kiderül, hogy a Textil Művek kultúrotthonában szórakoztatták a kicsiket. A korra jellemző írói technika az öncenzúra olyan alkalmazása, amikor a cikk szerzője az „ártatlan” gyerekekkel mondatja ki azon javaslatait, amit a kulturális élet vezetőinek szán: „Milyen jó lenne, ha gyakrabban jönne a „Somogyi Tücsök” bábszínház, vagy – ha ő is megszeretett minket – mondják távozáskor a kis nézők – itt maradna nálunk, kaposvári gyerekeknél.”¹⁹

Tovább kampányol a sajtó júniusban a bábszínház Kaposvárra költöztetése mellett a *Több támogatást a „Somogyi Tücsök”-nek*²⁰ cikkben. Kiderül, hogy június 4–5–6-án sikeresen szerepelt a színház Budapesten, az Állami Bábszínházban megrendezett országos bábfesztiválon, ahol szakmai zsűri értékelt

14 Bródy Vera írja le részletesen Obrazcov paraván előtti játékát. „Életemben először Obrazcovot láttam függöny előtt sétálva, amint karjaiban egy csecsemőt ringatott. Ez a csecsemőbábu az egyik kezén volt látható, a kézfeje alkotta a baba hátát és fenekét. A bábunak csak feje és egy kis inge volt. A papa altatni akarta a gyereket, de az mindent elkövetett az alvás ellen. Kapott is a fenekére egyet. Végül egy kis dallal sikerült elaltatni. Lábujjhegyen távozott a színről. Obrazcov kettős szerepet játszott. Természetes módon voltak egyenrangúak, az összjáték tökéletes volt. De amikor ugyanebben a műsorában pusztá kézzel és két golyóval egy szerelmi jelenetet játszott, akkor természetesen a paraván mögött ő maga láthatatlan volt.” Bródy i.m. 42. A fent leírt jelenetet Obrazcov az 1950-es vendégjátéka során is játszotta.

15 <https://filmhiraadokononline.hu/watch.php?id=10308> Utolsó letöltés: 2019. 01. 22.

16 *Somogyi Néplap*, 1955. április 2. 3.

17 *Somogyi Néplap*, 1955. április 6. 4.

18 Szántó István: *Maradjon itt nálunk, kaposvári gyerekeknél a „Somogyi Tücsök”*. *Somogyi Néplap*, 1955. április 13. 4. 19 uo.

20 *Több támogatást a Somogyi Tücsöknek*. (sz. n.) *Somogyi Néplap*, 1955. június 19. 6.

A Kaposvári Somogyi Tücsök Állami Bábszínház névadó figurája és művészei. Pályi János gyűjteménye

a bábosok munkáját, és a balatonberényi csoport az első három helyezett között végzett. Mivel a szerző anonim, nem tudhatjuk, hogy ki ír ilyen bátran arról, hogy mennyire sajnálatos, amiért a bábszínház tizedannyi támogatást sem kap, mint más vidéki városokban működő amatőr társai. Szeptember 7-én *Lesz-e bábszínházunk is?*²¹ címmel jelenik meg írás, továbbá forszírozva a bábszínház ügyét. Az ugyancsak anonim szerző boldogan ismerteti az olvasókkal, hogy állandó színház nyílik a városban, de szeretné tudni, hogy a sokkal kevesebb költséggel járó és kevesebb utánajárását igénylő bábszínház kérdése is megoldódik-e idővel. Egyértelmű az óhaj: a balatonberényi „országos hírű” társulatot szeretnék Kaposvárra költöztetni, hogy a somogyi megyeszékhelynek is legyen – más vidéki városokhoz hasonlóan! – bábszínháza. Az újságíró szerint „*csupán egy kis szív kellene hozzá*”²² hogy ez az álom megvalósuljon. 1955. szeptember 25-én egy rövid hírmorzsa erejéig említik újból a társulatot, de mégis fontos információhoz jutunk a játszott előadásokat illetően, hiszen a cikk írója szerint Ignác Rózsa: *Tündér Ibrinkó* című darabját játszották a somogyiak nagy sikerrel az Állami Bábszínházban, és most „*készülnek a téli évadra*”²³. Hogy ez a budapesti vendégszereplés ugyanaz-e, mint a nagyjából három hónappal korábban említett országos bábfesztiválon való részvétel, vagy esetleg az ott elért siker miatt kapott újabb meghívást a somogyi társulat budapesti vendégjátékra, az nem derül ki pontosan a tudósításból.

1956 mérföldkő a Somogyi Tücsök és annak alapítójának életében: államosítják a színházat – legálábbis Gáts Tibor szerint ekkor történt meg az államosítás.²⁴ A pontos dátumot nehéz azonban rekonstruálni. A sajtóban összesen annyi változást észlelünk, hogy 1956. április 19-én már Somogyi Tücsök megyei bábszínházként nevezik az együttest a Somogyi Néplap hasábjain, továbbá arról olvashatunk, hogy a szeptemberi bábszínháznyitásig a Balaton mentén turnézik a színház, amely új felszereléssel és mechanikus bábokkal gyarapodott.²⁵ Ugyanakkor Gáts Tibor egy életút-interjúban úgy emlékezik vissza, hogy bizakodva várta az új működési formát, a korábbi amatőr létbizonytalanság stabilizálását várta a változástól.²⁶ Az 1956-os év azonban Magyarországon senkinek sem tudott biztonságot hozni, vagy akár stabilitást jelenteni. Gáts Tibort katonai szolgálatra hívták, több ízben börtönben is volt, hónapokig semmit sem olvashatunk a színház működéséről – áruklódó mind a visszaemlékező, mind a sajtó némasága.

1957. június 6-án találkozunk újra a színház nevével, itt írják le először: Állami Kaposvári Bábszínház. *A segítség százszorosan megtérülne...*²⁷ című írásban az éves működés adatait olvashatjuk: februárban önálló forrásból indult a színház és június elejére közel 150 előadás volt a hátuk mögött, 15-16 ezer fő előtt játszottak. S bár most „*pihen az együttes*”, mégis indokolt, hogy írjanak róluk, mivel zalai turnéjuk annyira rosszul sikerült, hogy a színház egész működése kérdőjeleződött meg, mivel a tervezett 20-22

21 *Lesz-e bábszínházunk is? Somogyi Néplap*, 1955. szeptember 7. 3.

22 *uo.*

23 *Somogyi Néplap*, 1955. szeptember 25. 5.

24 Gáts Tibor levele a Magyar Központi Levéltárhoz, amelyben az államosított bábszínház után a kárpótlási kérelem benyújtásához szükséges okiratmásolatot kéri a levéltártól. Miután felsorolja a színház adatait (Somogyi Tücsök Bábszínház, Telephely: Balatonberény, Kossuth Lajos utca 6. sz. Engedély száma: 8772 – V. 3 – 73/1956. Államosító szerv: Népművelési Minisztérium) azt írja, hogy az államosítás 1956. október 23-án történt. A dátum igen meglepő. A Somogy Megyei Kárrendezési Hivatalból érkezett válasz szerint jogos Gáts követelése, és a színház után 100.000 forintnyi kárpótlási jegyet állapítanak meg neki. Az 1994-ben keltezett határozaton nem szerepel, hogy mikor történt a bábszínház államosítása. A dokumentumok Nagy Klára tulajdonában vannak.

25 *Somogyi Néplap*, 1956. április 19. 4.

26 *Vö.: Somogyvári Judit: Gáts Tibor életút-interjú.* Iskola dolgozat. 2002-ben. Nagy Klára tulajdona.

27 *A segítség százszorosan megtérülne. Somogyi Néplap*, 1957. július 6. 4.

ezer forintos bevételi tervből csak 8 ezret tudtak teljesíteni. Szóba kerül az épület kérdése is: nem kapott próbatertmet a társulat, vidéken kell készülniük az új produkciókkal. A raktározás kérdése sem megoldott, írnak „a három – lyuknak is alig nevezhető – ajtó nélküli helyiségről, ahol hegyén-hátán zsúfolódtak össze és rongálódnak a sok ezer forintot érő díszletek és kellékek.”²⁸ Majd megfogalmazódik a provokatív kérdés: a bábszínház most már állami fenntartású, talán ezért nem finanszírozza a megye? Konkrétan felszólítja az anonim cikkszerző a Megyei Tanács VB-t, hogy igaz, csak felügyelő szerve az együttesnek, de segítsen, hiszen máskülönben a bábszínház nem tudja majd nyáron a Balaton-parton szórakoztatni a gyerekeket. Az államosítás ekkor már valóban megtörtént – igazolja ezt ekkor már a cikkíró is, nemcsak Gáts emlékei –, de nem jelentett anyagi biztonságot a kaposvári társulat számára. Figyelemre méltó azonban, hogy az 1956-os események után fél évvel már zalai turnét szerveztek, és bár csak feltételezés, hogy az ország ismert általános állapotának köszönhető, hogy a vendégiték-sorozat megbukott és a csőd szélére juttatta a társulatot, attól még sugárzó optimizmusról, hihetetlen élni akarásról árulkodik. A Somogyi Tücsök történetéhez visszakanyarodva megkapjuk a sajtó hangzatos híradását: 1957. szeptember 18-án a *Mégis lesz bábszínház Kaposvárott*²⁹ újságcikkből megtudjuk, hogy a város és a megye mégis támogatja anyagilag a somogyi bábosokat. A megye 35 ezer forinttal, a város 25 ezer forinttal³⁰ finanszírozza a munkát, s állandó helyszínt is biztosítanak a működéshez: a zeneiskola hangversenydobogójára építenek majd egy lebontható paravánt. „A földig érő, különleges arannyal

átöltött függönyanyag már készül Budapesten. Mőgötte ezüst-színű revüfüggöny tűnik majd szemünkbe, s a közbeeső hófehér horizontfüggőnyt alsó csatornavilágítással emelik ki. Negyvennyolc reflektor és világító csatorna működik majd [...]”³¹ Az újságíró megnyugtatja az olvasót, hogy a zeneiskola koncertjeit sem kell hiányolna majd a közönségnek, hiszen bábelőadásokat csak szombaton és vasárnap tart majd a bábszínház, a koncertek idejére pedig elbontják a paravánt. Állománybővítéssel is jár a működés megszilárdulása, az eddig négytagú társulat három új művésszel egészül ki, s amíg össze nem kovacsolódik az együttes, csak gyermekműsorokat adnak – ebben a vezetői döntésben a gyerekelőadásokat lebecsülő általános magatartás mutatkozik meg. Nyitóelőadásnak a háromfelvonásos *Tündér Ibrinkót* tervezik, majd szeretnék bemutatni a *Hófehérke és a hét törpét*, Mészöly Miklós *Három gida* című bábdarabját, a vásári előadásokat megtartva *Vitéz László kalandjai* címmel is terveznek bemutatót, illetve egy nagyszabású *Télapó est* is a tervek között szerepel. A budapesti Állami Bábszínház segítségével nyitják meg a kapukat, ahonnet szakmai segítséget kapnak partitúrák, szövegkönyvek, új bábok formájában. Majd bizalmasan közli a cikkíró, lehetséges, hogy a Csiky Gergely Színházhoz fog tartozni a bábszínház, ami szerinte nagy segítséget jelentene a bábosoknak szervezési szempontból. Ennél a pontnál találunk először említést a bábszínházról az MSZMP Somogy Megyei Ideiglenes Intéző Bizottságának/Végrehajtó Bizottságának jegyzőkönyveiben.³² A jelentés szerint indokolt a bábszínház működtetése, hiszen 1957-ben 26 ezer nézője volt az együttesnek.

28 uo.

29 *Mégis lesz bábszínház Kaposvárott*. *Somogyi Néplap*, 1957. szeptember 18. 4.

30 Ez mai értékén a megyétől 3 850 000 forint támogatást jelentene, a várostól pedig 2 750 000 forintot kaptak. <https://www.artortenet.hu/index.php/paritasok/item/191-penzertek-index-1754-ig> Utolsó letöltés: 2019. 04. 30.

31 uo.

32 „Bábszínház és gyermekmozi nyílik október 20-án Kaposváron. Ezzel biztosítani tudjuk a 10 éven aluli gyermekek megfelelő művészeti nevelését. A bábszínház szombat-vasárnap szerepel a városban, a hét más napján tájol a megyében. Gyermekműsorán kívül felnőtt-műsort is ad. A bábszínház tájelőadásai bizonyítják, hogy a lakosság igényli ezt a művészetet is. Ez évben mintegy 26.000-en tekintették meg a bábszínház előadásait.” Somogy megye népművelési helyzete. Jelentés. in: *MSZMP Somogy Megyei Ideiglenes Intéző Bizottságának/Végrehajtó Bizottságának jegyzőkönyve*. 1957. október 14. 5.

1957. október 13-án *Próba közben*³³ címmel jelenik meg beszámoló az izgatott készülődésről. Vendégrendezővel mutatnak be előadást, Csutorás Márta, férjezett nevén Szilágyi Dezsőné, a fővárosi Állami Bábszínház segédrendezője dolgozik a társulattal. Annak a Szilágyi Dezsőnek a felesége, aki 1958-tól 34 éven át vezeti a fővárosi Állami Bábszínházat. Az, hogy mennyire volt a kaposvári művészek önkéntes vállalása a meghívott rendezővel történő munka, és hogy a korábban emlegetett Állami Bábszínház szakmai patrónussága valóban a kaposvári színház érdekeit szolgálta-e, maradjon egyelőre kérdés. A vélhetően fővárosi szakmai irányítás a műsorpolitikába is beleszól: a *Jancsi és Juliska* lett a bemutatott darab, és a tervezett színháznyitás is egy héttel később valósult meg. Természetesen Szilágyi Dezső adaptációjában játszák a klasszikus mesét, ami kísérleti darab – írja a cikk szerzője –, mert interakcióba kerülnek a szereplők a gyerekekkel: Csipet manó kérdéseket tesz föl a nézőknek, illetve verset is tanít nekik az előadás során, de előfordul olyan is, hogy csendre inti a gyerekeket, nehogy előbújjon a boszorkány a hangoskodásukra. Megtudhatjuk azt is, hogy napi nyolc órát próbáltak a színészek, és hogy pesti előadóművészekkel egészült ki a csapat – minden bizonnyal a korábban említett három új társulati tag, közülük két színész, és a már korábban említett rendező. Érdekes kulisszatitokként árulja el a cikkíró, hogy „A nézők közül talán senki sem gondolta rá, hogy pontosan két napot töltöttek el a művészek a somogyi és pesti tájszólás kiküszöbölésére.”³⁴ Magnófelvételre volt szükség, hogy az egységes beszédstílust kialakítsák. A díszletek

tervezését és kivitelezését csak a későbbiekben bízzák majd a helyi alkotókra, ehhez az előadáshoz pesti művészek készítették a díszletet, csupán a kellékeket gyártották Balatonberényben, az eredeti műhelyben. A színházavató előadásra minden jegy elkelt már egy héttel a bemutató előtt.

1957. október 23-án két cikk is a színháznyitó premierrel foglalkozik: elemző kritikát olvashatunk a bemutatóról Jávorai Béla³⁵ tollából és Ispányi János *A szakember véleménye...*³⁶ címmel osztja meg gondolatait az olvasókkal. Ispányi, a Népművelési Intézet drámai osztályának munkatársa egyedülállóan nevezi „*hogy a színház helyi kezdeményezésre, a megyei és városi tanács áldozatkészsége révén jött létre.*”³⁷ Kihangsúlyozza, hogy a kaposvári teátrum csak a világítástechnikai felszereltségében marad el a fővárosi és a győri állami bábszínházak mögött. A művészi munkát így jellemezte: „*Köztudomású, hogy a művészek többsége amatőr. És most, a bemutató előadásán szakavatott, művészi igényű rendezés mellett magasszínvonalú produkciót nyújtottak. A Jancsi és Juliska előadása jónak, helyenként kítőnőnek mondható. Valamennyi szereplő nagy fejlődésről tett tanúságot, és a rendező segítségével egységes mozgatósi és játéktílust alakítottak ki. Különösen Szabó István (Döme, Mióka) mozgatósi kultúrája kiemelkedő, de a többiekéről is csak az elismerés hangján lehet nyilatkozni.*”³⁸ Ez az első alkalom, hogy a sajtóban nemcsak a színházalapító házaspár játékaról olvashatunk, hanem más színészkollektíva játékát is megemlíti a sajtó. (Szabó István a Somogyi Tücsök 1958-as megszűnése után is színészi pályán maradt, a Csiky Gergely Színház szerződtette.³⁹) „*Ügyelniök kell azonban*

33 *Próba közben. Somogyi Néplap*, 1957. október 13. 6.

34 uo.

35 Jávorai Béla (1931–2008) kaposvári újságíró, húsz éven keresztül volt a Somogyi Néplap főszerkesztője. <http://somogy.hu/eletrajzok/javorai-bela.html> Utolsó letöltés: 2019. 05. 01.

36 Ispányi János: *A szakember véleménye...* *Somogyi Néplap*, 1957. október 23. 5.

37 uo.

38 uo.

39 Szabó István (1933–). A bábszínészi évek után 1958-tól 1967-ig volt a kaposvári Csiky Gergely Színház színésze, majd Szegedre szerződött, később a Népszínház művésze volt. Székely (szerk.): *Magyar Színházművészeti Lexikon*. 713.

arra, hogy a játéklehetőségeket helyenkint ne aknázzák ki túlzottan, mert ezzel elhomályosítják a darab alapvető mondanivalóját.⁴⁰ A játéktílus általános kritikája után Ispánky is kiemeli az előadás alatt kialakult élénk kapcsolatot a nézők és a játékosok között. Jávori Béla *Jancsi és Juliska az új otthonban*⁴¹ kritikájában hosszasan méltatja mind a város, mind a megye vezetőit, amiért felismerték annak szükségességét, hogy állandó bábszínháza legyen Kaposvárnak. Mikor a művészi munkát elemzi, Csutorás Márta rendezését dicséri, amiért sikerült elérnie, hogy a fővárosi bábosokkal kiegészült, még összecsiszolatlan társulat egységes játékot tudott mutatni. Azonban ő is elmarasztalja azokat a jeleneteket, ahol a színészek dramaturgiai funkció nélkül esnek túlzásba a színészi játékot illetően „Csak itt-ott akadt félrecsúszás, amikor színészeink a siker láttán indokolatlanul hosszúra húzták a cselekménytől független jeleneteket.”⁴² Részletes leírást kapunk a színművészek munkájáról. „Jancsi (Kiss József)⁴³ alakítója éli szerepét, sír és örül, kedvesen csacsog kishúgához. Lénye igazi mesefigura, hiszünk neki és élvezni tudjuk játékát. Csupán a bábu néha indokolatlan fejbölgötését kifogásolhatjuk, s a beszédtechnikán érzünk némi javítanivalót. Ez utóbbi egyébként csaknem minden szereplőre vonatkozik, különösképpen Juliskára, akit Balogh Endréné szólaltatott meg.”⁴⁴ Jávori is Szabó István alakítását érzi az előadás legjobbjának, különösképpen a szöveg nélküli szereplőinek mozgását dicséri. A vasorú bábát alakító Regöczy Zsókát úgyszintén kimagasló tehetségnek nevezi, a szerző szerint beszédtechnikája és hanghordozása

érdemel külön figyelmet. Ő ugyanaz a Regöczy Erzsébet, akivel már a Nemzeti Bábszínhátnál is találkozunk, illetve az 1956-os évet a Győri Állami Bábszínházban töltötte. Minden bizonnyal ő az egyike a két újonnan érkezett előadóművésznek, akikkel kiegészült a kaposvári társulat. Pellérdi Gyula Csipet manó alakítása is megnyerte Jávori tetszését, azonban kifogásolja a figura helyenként indokolatlan futkosását. A díszletek kapcsán megtudjuk, hogy a már szintén korábban megismert Kós Lajos festőművész munkáját dicséri, bár Jávori szerint hiába gyönyörűek, ha kissé elvesznek a nagy játéktérben. Kiemelkedő kezdeményezés, hogy kaposvári gyerekkórus szolgált előzenei kíséretként a produkcióhoz. A közönség aktív bevonódása az előadásba ebben a kritikában is megjelenik – sikeresnek mondható tehát az interaktív dramaturgiát alkalmazó adaptáció. Feltűnő, hogy Gáts Tibor neve Ispánky cikkében egyszer sem fordul elő, Jávori pedig így ír a színházalapítóról: „Őt év önzetlen küzdelme, fáradozása hozta meg gyümölcsét. Szólni kell hát a »Somogyi Tücsök« belső mozgatójáról, szervezőjéről, lelkes, odaadó hívről, aki, ha nem is vett részt a bemutató művészi munkájában, ott volt a parván mögött, s talán könnyes arccal fogadta a névre szóló elismerést. Gáts Tiborról van szó, az együttes alapítójáról és vezetőjéről.”⁴⁵ Ezen a hangos sikert hozó bemutató Gáts valóban a háttérbe szorult, ugyanis Csutorás Márta ekkor már nemcsak vendégrendezője a színháznak, hanem megbízott igazgatója is.⁴⁶ A további októberi lapszámokból a tájelőadásokról kapunk hírt.

40 Ispánky: *A szakember véleménye...*

41 Jávori Béla: *Jancsi és Juliska az új otthonban. Somogyi Néplap*, 1957. október 23. 5.

42 uo.

43 Kiss József (1936–1999) festőművész, később felvette a Marcali vezetéknevet is. Már a Somogyi Tücsök működése alatt foglalkozott díszlettervezéssel. Művészi munkája mellett Keszthelyen könyvtárosként dolgozott. https://library.hungaricana.hu/hu/view/SomogyiMegyeiHirlap_2001_03/?query=somogyi%20%C3%BCcs%C3%B6k%20b%C3%A1bsz%C3%ADnh%C3%A1z&pg=349&layout=s Utolsó letöltés: 2019. 02. 11.

44 uo.

45 uo.

46 Szilágyi Dezső már korábban idézett önéletrajzában ez olvasható: „Családi állapotom: 1949-ben nősültem; feleségem Csutorás Márta színházi rendező /jelenleg a kaposvári áll. bábszínház mb. igazgatója/; egy gyermekem született 1954-ben; özvegy anyámat én tartom el.” *Szilágyi Dezső önéletrajza. 1957. november 5.* PIM-OSZMI Bábtaár, Szilágyi-hagyaték, leltári szám nélkül.

A színház következő bemutatója a *Mackó Mukik kalandjai* volt 1958 januárjában, ami azonban már a korábban hiányolt Gáts rendezésében került színpadra – igaz a megjelent kritika nehézségekkel teli művészi munka képét rajzolja elénk. Ismét Jávori Bélától olvashatunk beszámolót az előadásról.⁴⁷ A bábszínházi adaptációt most is Szilágyi Dezső írta. Az újságíró megfogalmazza, hogy bár élvezetes előadást láthattak, azért nem érte el a színházavató bemutató színvonalát a produkció: „kisebb törést érzünk a művészi munkában”.⁴⁸ A rendezői koncepcióban dicséri, amiért az állatfigurák nemcsak hangban, de mozgásban is ábrázolták az adott karaktert, illetve a nyitójelenet mozgalmasságát és ritmusát méltatja a szerző. „De a rendezés ezen kívül is számos ügyes ötlettel, szinte virtuóz megoldásokkal gazdagította az előadást.”⁴⁹ A dramaturgiai munka szöveg-húzásaival azonban nem ért egyet – elemzése arra enged következtetni, hogy Jávori jól ismerte Szilágyi szövegét. „[...] a kihagyott részek, mondatok, nem feleslegesek a darabban. Jobban kidomborítják és indokolják a figurák cselekvését, indítékokra adnak magyarázatot. S ha figyelembe vesszük, hogy elsősorban gyermekek ülnek a nézőtéren, ott kellett volna hagynunk mindent a maga helyén.”⁵⁰ Nemtetszését fejezi ki a bábokkal és a díszlettel kapcsolatban. Úgy érzi, erős stíluskeveredés jelent meg a színpadon, a bábok nem tudtak megfelelő játéklehetőséget biztosítani a színészeknek, illetve azzal sem volt elégedett, hogy a róka bundája nem piros. A következő bekezdésből viszont kiderül, hogy Gáts Tibor nem egyedül végezte a rendezői munkát. „A rendezésben különböző felfogás érezhető. S bár tudjuk, hogy nem szándékos elgondolás vezérelte a színház vezetőit, mégis helytelenítenünk kell a több kéz munkáját. Minden rendezőnek más a felfogása egy-egy darabról, s ha hárman rendelkeznek a színészekkel, abból semmi

jó nem származhat.”⁵¹ Mintha Jávorinak több információja lenne az előadás születésének körülményeiről. Szakmai viták helye lehetett a színház? A kihelyezett rendező és színházvezető és Gáts nem tudtak együtt dolgozni? Jávori már a dramaturgiai húzások helytelenítésekor is egy korábbi kiszűrődött vita kérdései kapcsán foglal állást? Bár csak feltételezéseket közvetítenek e kérdések, de a szakmai munka elletlenedését olvassuk ki a kritikából. Jávori szerint a színészi munka elemzése során Kiss József alakítása emelkedik ki, akinek szakmai fejlődése az előző premierhez képest is igen szembetűnő. Szabó István játékával is elégedett a kritika szerzője, ám részeges Tóbiás alakítása nem volt elég hiteles. „Úgy éreztük, mintha a színész színpadon játszana. A részeg csavargó hanghordozása jó, szinte látjuk a színészt dülöngélni a paraván mögött, de ez a hang nem azonosult figurájával.”⁵² Dicséri Gáts Tibor Murmula alakítását, igaz hangban nem minden jelenetben tudott azonosulni a karakterrel, Regöczi Zsókiát kicsit elmarasztalja, amiért az előadás végére Incula figurája indokolatlanul megöregedett, nem tudta végig megtartani gyermeki báját. Családi Ilona játszotta Marikát, akit erős kritikával illet. „Mozgásában sok az oldalt 'úzás', a lebegés. Szövegmondásában is több átélést várunk tőle, s a figura jellemének, jószándékának hihetőbb ábrázolását.”⁵³ Azért is meglepő, hogy Családi játéka nem nyerte el a tetszését, mivel ő is a Győri Állami Bábszínházból szerződött a kaposvári társulathoz, nevével az *Aranyszőrű bárány* és a *Kerek kő* című produkcióknál találkozhattunk.

1958. március 21-én olvashatunk a színház harmadik és egyben utolsó bemutatójának próbáiról, Móra – Pápa *Csalavári Csalavér* című darabját tűzi műsorra a kaposvári teátrum. *Felvonulnak az erdő lakói*⁵⁴ címmel ismételten Jávori Béla számol be a próbák hangulatáról és arról, hogy milyen áldozatos munkát

47 Jávori Béla: *Mackó Mukik kalandjai*. Somogyi Néplap, 1958. január 8. 5.

48 uo.

49 uo.

50 uo.

51 uo.

52 uo.

53 uo.

követelt a színészekől és a színház valamennyi dolgozójától a bemutató előkészítése. Leleményes megoldásokat, virtuóz játékot ígér a leendő nézőknek, bemutatja a darab szereplőit. A beszámolóiból egyetlen mondat árulkodik arról, hogy a színház működésében valami szokatlan, miszerint a színészek éjjelente próbálnak a hajnali órákig, hiszen – mint írja Jávori – a jó munkához sok idő és precizitás kell. Majd egy hét múlva megjelenik a bemutató előadásról írt kritika, *Csalavári Csalavér – Bemutató az Állami Bábszínházban*⁵⁵ címmel. A cikk szerzője megint csak Jávori, aki szerint bár nem szerencsés dolog a hasonlítgatás, de a színház eddigi munkái közül ezt érzi a legsikerültebbnek, mind a színészi játék, mind a rendezés terén. „Általában minden történés mozgással és hanggal egyaránt indokolt, és ez a rendezés egyik legfőbb érdeme”⁵⁶ Jó rendezői döntésnek tartja, hogy a mese állatszereplői erőteljesen emberi vonásokkal vannak felruházva, a bábok öltözékét bármely óvodás felvehetné, párbeszédeik gyermeki csacsogásra hasonlítanak, ezzel pedig közelebb hozza a történetet a nézőgyerekekhez. A színészi munka fejlődésének tekinti, hogy ebben a produkcióban minden színész legalább három, de van, hogy több különböző karaktert kelt életre, és mindezt általában sikerrel teszik. Regőczy Zsóka Csalavári Csarózsika alakítása kiemelkedő, Szabó István Csalaváriját tartja az előadás legjobbjának. Hordossy Józsefet szeretettel köszönti a kaposvári színház tagjai között, bár sajnálja, amiért az ő bábjai nem kínáltak változatos mozgáslehetőséget, így nem tudott árnyalt alakítást nyújtani. Hordossy a Győri Állami Bábszínház nyitóelőadásától kezdve játszott az első vidéki „ellen-bábszínházban”, de az 1957/1958-as évad elejétől nem szerepel már neve a győri stáblistákon. Családi Ilonát magasztalja, szerinte szemmel

látható, hogy mennyit fejlődött színészi játéka. Kiss József Cselefyendy szerepfarmálása kapcsán azonban megjegyzi, hogy korábbi bábkarakterek hangjára emlékeztette munkája, jobban kellene az artikulációra figyelnie. „Kiss Bálint a színház új ‘felfedezettje’ örömünkre szolgált, hogy Csalaváriné asszonyság szerepében Kaposvárott is bemutatkozott.”⁵⁷ Jávori így összegzi a színház munkáját: „Mint mondtuk, művészi és technikai szempontból is előre jutott a színház. A színpadszűkítés előnyös, a gyönyörű, mesébe illő stílizált díszletek hangulatosan emelkednek ki a körfüggönyből. A bábuk szinte tökéletesek, s a világítás – ha még lehet is némi kifogásunk – örvendetesen javult.”⁵⁸ Ahogyan a legtöbbször, most sem olvashatunk arról, hogy ki tervezte az előadást, vajon Bródy Vera tervei alapján készültek a bábok? Április elejétől a színház tájékoztatóként és székhelyén is játszotta a bemutatott darabot. Győrben bő két héttel később mutatták be Pápa Relli Móra adaptációját.

Tavasszal kongani kezdenek a vészharangok. 1958. április 24-én a *Népművelésünk mostohagyereke: A bábjáték művésze*⁵⁹ címmel jelenik meg egy hosszán értekező újságcikk, amely előrevetíti a színház pár hónappal későbbi bezárását. Az írás végén csak az L. I. monogram szerepel, minden bizonnyal László Ibolya volt a szerző. Úgy érzi, a báb-színház nem kapja meg a megfelelő támogatást ahhoz, hogy sikeres munkát tudjon végezni. Szerinte „illetékes körökben” úgy tartják, hogy nincs szükség Kaposváron bábszínházra, ezért fukarkodnak a jóindulattal. Az újságíró erre Obrascovot idézi, hiszen már a nagy mester is megmondta, hogy a művészetet nevelünk, a bábművészetet pedig a gyerekeket neveljük, így elengedhetetlen volna a bábszínházak zavartalan működése. Pedig ez évben a színház állami dotáció nélkül működött – írja a szerző –

54 Jávori Béla: Felvonulnak az erdő lakói. *Somogyi Néplap*, 1958. március 21. 5.

55 Jávori Béla: Csalavári Csalavér – Bemutató az Állami Bábszínházban. *Somogyi Néplap*, 1958. március 27. 5.

56 uo.

57 uo.

58 uo.

59 Népművelésünk mostohagyereke: A bábjáték művésze. *Somogyi Néplap*, 1958. április 24. 5.

annak ellenére, hogy február hónap huszonnyolc napján ötven előadást játszottak a színház művészei Zalában. A héttagú társulat szerinte emberfeletti munkát végez, hiszen bábszínészi munkájuk mellett a szervezést, díszletezést, közönségszervezést és minden, a színház működtetésével kapcsolatos háttérmunkát a színészek végezzék. Hordossy Józsefet hozza példának, aki nemcsak színész, de gazdasági vezető, helyi és vidéki közönségszervező és díszletező egy személyben. Fény derül a korábbi furcsa próbaidőpontok rejtélyére is, hiszen a zeneiskola nagytermével kapcsolatban kényszerhelyzetbe kerültek a művészek, mivel magának a zeneiskolának van szüksége legtöbbször a helyiségre, így a báb-színházi próbákat csak éjjel tudják megtartani. Ír még a tájoló buszok rossz műszaki állapotáról. Elmeséli az olvasóknak azt a balesetet, amikor a rozoga busszal az árokba csúszott a társulat egy fellépés során, de szerencsére személyi sérülés nem történt. A javítatásra még várni kell, ugyanis pénzsűkében van a somogyi csapat. Felszólítja újból az „illetékes köröket”, hogy tegyenek valamit annak érdekében, hogy a színház jobb körülmények között működhessen.

Öt nappal később Csutorás Márta, a bábszínház igazgatója reagál *Válasz egy cikkre*⁶⁰ címmel. A választ általános felháborodás jellemzi, és helyreigazítást kér benne a színházvezető. Ha népművelésünknek valóban mostoha gyermeke volna a bábszínház – írja –, akkor nem működhetne három állami bábszínház az országban. *„Az a kijelentés pedig, hogy a színház ebben az évben állami dotáció nélkül működött, valótlanág. A cikkírónak kötelessége lett volna a színház gazdasági ügyeit a művelődési osztály vezetőivel, vagy velem megbeszélni, akkor most nem volna probléma, hogy félreértés, vagy rosszindulatú információ alapján*

*született-e a cikk.*⁶¹ Csutorás leírja, hogy 92 ezer forint állami támogatásban részesültek az idén, s bár ez nem bizonyult elegendőnek, de újabb források biztosításáról kaptak ígéretet. Közli, hogy új autóbust is kapnak rövidesen, illetve a balatonlellei művelődési házban biztosítanak nekik próbatermet, ahol még a színészek lakhatása is megoldott. *„A báb színészei művészek, és akkor is azok maradnak, ha fűrésszel vagy nagykalapáccsal mennek végig az utcán a művészet érdekében.”*⁶² – írja a színészek méltóságának firtatása kapcsán. Csutorás végül biztosítja az olvasókat arról, hogy ő úgy tudja, hogy szeptemberben a bábszínház újra kinyitja majd kapuit. Ez azonban nem történt meg, mivel a Somogy Megyei Tanács 1958. június elsejével megszüntette a bábszínházat.⁶³ Az újságcikk végén a szerkesztőség rövid közleményben tájékoztatja az olvasókat, hogy a korábbi írás szerzőjét feddésben részesítette, amiért egyoldalú információk alapján fogalmazta meg gondolatait a bábszínház állapotáról.

Miután a Kaposvári Somogyi Tücsök Állami Bábszínház megszűnt, Gáts Tibor maradt a megye bábreferense. Szakköröket szervezett, amatőr formában folytatta korábbi működését feleségével, Solymos Nesztával. A színház tulajdonában lévő közel száz bábu és a díszletek fokozatosan eltűntek: vagy az amatőr csoportok számára kölcsönözték őket és lassacskán egyre kevesebb került vissza a tulajdonosokhoz, vagy felkerültek Budapestre, a fővárosi bábszínházba az autóbusszokkal együtt. Pedig a feledésbe merült színház virágzó alkotóműhelyként szolgált az ötvenes évek első felében, amikor még amatőr magánbábszínházként működött, s még nem kapott fővárosi felügyeletet. S bár az amatőr jelző pejoratív konnotációval bír és hobbiszerű foglalkozást sugall, a Somogyi Tücsök éves előadásszáma már ekkor elérte az évi

60 Csutorás Márta: *Válasz egy cikkre. Somogyi Néplap*, 1958. április 29. 2.

61 uo.

62 uo.

63 Pályi János: *Egyszer volt bábszínház. Bábok és bábjátékosok Kaposvár kultúrtörténetéből. Art Limes Báb-Tár XI. 2010/2. 169.*

150-200-at. Balatonberényi munkásságuk alatt felújították az 1827-ből származó Berényi betlehemes játékot, amit Raffay Anna filmre vett 1962-ben *Bábtáncoltató betlehemezés Balatonberényben* címmel – igaz a felvételen már nem a Somogyi Tücsök művészei szerepelnek, addigra szétszéledtek a színészek.⁶⁴ Gáts Tibor egy vele készült interjúban elmondta,⁶⁵ hogy legkedvesebb darabja egy francia népi farce Guignol főszereplésével, címe *Párbaj*, s bár erre a Somogyi Néplap hasábjain nem találtunk említést, de ez a darabválasztás Gáts elkötelezettségét mutatja a vásári bábhagyományok iránt. A betlehemes játék, az egyszemélyes vásári produkciói – játsszon akár Vitéz Lászlót, akár Guignolt – mind a bábjáték széleskörű ismeretét bizonyítják, egy újabb, az ötvenes évekre jellemző amatőr profi előadóművész képét rajzolják elénk. Ugyanebben az interjúban említi esztrádműsorát, amelynek része volt egy dizőzparódia, illetve Gádor *Kérek egy fröccsöt* című jelenete. Már korábban bemutattuk, hogy Obrazcov magánszámait hogyan hathattak inspirálón a balatonberényi szatirikus felnőttműsor jeleneteire, de ne feledkezzünk meg arról sem, hogy ekkor még

a *Sztárparádé* is nagy sikerrel szerepelt a fővárosi Állami Bábszínház műsorán.

A Somogyi Tücsök 1956-ban bekövetkezett államosítása nemcsak egy új finanszírozási formát jelentett a kaposvári bábszínház számára, vagy egy hivatásos működési forma megszilárdulását, az amatőr létből profivá válás lehetőségét, hanem a fővárosi alkotók szellemi irányítását is az alkotói munka fölött. A bábművészet tudatos és erőszakos centralizálásával már ugyanazokat a Szilágyi Dezső-adaptációkat láthatták a budapesti, a győri és a kaposvári nézők, de míg a győri alkotói közeg szinte egy az egyben Budapestre szerződött Szilágyi 1958-as igazgatói kinevezésével – hiszen nagyrészt onnan is szerződött el 1954-ben –, addig Gáts és alkotótársai a vidéki művelődési házak bábreferenseiként, gyermek bábcsoportok vezetőiként öregedtek meg. Az államosítás a kaposvári bábszínház művészei számára ugyanolyan drámai jelentőséggel bírt, mint a népligeti Kemény család, vagy a városligeti Hincz család számára – csak Gáts Tibor és felesége, Solymos Neszta nevét sajnós már a bábtörténetírók is elfelejtették.

64 <https://www.youtube.com/watch?v=L7tU007SFRo> Utolsó letöltés: 2019. 02. 11.

65 Liszakay Tamás: Vitéz László is Guignol birodalmában. *Somogyi Színház és Mozi, 1956–1957.* 16–17.

Bibliográfia

- A segítés százaszorosán megtérülne. *Somogyi Néplap*, 1957. július 6.
- Az ország első szatirikus bábszínháza. (sz. n.) *Somogyi Néplap*, 1955. február 9.
- Bródy Vera: A *bábtverező mesél*. Budapest, Móra könyvkiadó – Országos Széchényi Könyvtár, 2016.
- Csutorás Márta: Válasz egy cikkre. *Somogyi Néplap*, 1958. április 29.
- Gáts Tibor: Bábművészet Somogyban. *Somogyi Írás*, 1963. március.
- Egyszer volt bábszínház – *bábok, bábjátékosok Kaposvár kultúrtörténetéből*. A Somogy Megyei Múzeumok Igazgatóságának meghívója. 2010.
- Ispánky János: A szakember véleménye... *Somogyi Néplap*, 1957. október 23.
- Jávori Béla: Csalavári Csalavér – Bemutató az Állami Bábszínházban. *Somogyi Néplap*, 1958. március 27.
- Jávori Béla: Felvonulnak az erdő lakói. *Somogyi Néplap*, 1958. március 21.
- Jávori Béla: Jancsi és Juliska az új otthonban. *Somogyi Néplap*, 1957. október 23.
- Jávori Béla: Mackó Mukik kalandjai. *Somogyi Néplap*, 1958. január 8.
- Mégis lesz bábszínház Kaposvárott. *Somogyi Néplap*, 1957. szeptember 18.
- MSZMP Somogy Megyei Ideiglenes Intéző Bizottságának Végrehajtó Bizottságának jegyzőkönyve. 1957. október 14.
- Népművelésünk mostohagyereke: A bábjáték művészet. *Somogyi Néplap*, 1958. április 24.
- Kós Lajos: Nagy sikert aratott a balatonberényi „Somogyi Tücsök” bábszínház felnőtt-műsora. *Somogyi Néplap*, 1955. február 25.
- Lesz-e bábszínházunk is? *Somogyi Néplap*, 1955. szeptember 7.
- Liszkey Tamás: Vitéz László is Guignol birodalmában. *Somogyi Színház és Mozi*, 1956–1957.
- Pályi János: Egyszer volt bábszínház. *Bábok és bábjátékosok Kaposvár kultúrtörténetéből*. *Art Limes Báb-Tár XI*, 2010/2. 168–171.
- Próba közben. *Somogyi Néplap*, 1957. október 13.
- Somogyi Néplap*, 1955. április 2., 1955. április 6., 1956. április 19., 1955. szeptember 25.
- Somogyvári Judit: *Gáts Tibor életút-interjú*. Iskolai dolgozat, 2002. Nagy Klára kaposvári otthonában található.
- Szántó István: Maradjon itt nálunk, kaposvári gyerekeknek a „Somogyi Tücsök”. *Somogyi Néplap*, 1955. április 13.
- Székely György (szerk.): *Magyar Színházművészeti Lexikon*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1994.
- Több támogatást a Somogyi Tücsöknek. (sz. n.) *Somogyi Néplap*, 1955. június 19.

ONCE UPON A PUPPET THEATER

Between 1955 and 1958 there were two provincial state-aided puppet theatres besides the State Puppet Theatre of Budapest. One was the well-known and so-called “oppositional” theatre in Győr, and the other one was the *Grasshopper of Somogy* in Kaposvár. According to the publications of *Somogyi Néplap*, the originally amateur puppet theatre had large amounts of equipment in its headquarters in Balatonberény. For the first couple of years, they played floor shows, glove puppet performances from the fairgrounds, and a play by Rózsa Ignác called *Ibrinkó Fairy*. When the company moved to Kaposvár in 1957, they shared the concert room of a music school with its students. But when they became a professional theatre, this meant that the State Puppet Theatre of Budapest decided to delegate two actors and a director from the capital to oversee their operations. The theatre-founder, Tibor Gáts, was pushed aside, and Márta Csutorás became the new director of the company. She directed the premiere of the first show under the professional circumstances. Márta Csutorás was not only a former assistant director of the State Puppet Theatre in Budapest, but she was also the wife of Dezső Szilágyi, so this new company in Kaposvár adopted the repertoire from the capital. They played the adaptations written by Szilágyi, the *Hansel and Gretel* story, *The Adventures of Bear Buddies*, and Relli Pápa’s *Fox Family Misery*. This supervision by the metropolitan theatre led to many professional conflicts and undermined the everyday functioning of the theatre. This resulted in the company’s dissolution in 1958.